

УДК 595.7

СТАН ВИВЧЕННЯ ТА РАРИТЕТНА СКЛАДОВА ЕНТОМОФАУНИ РІВНЕНСЬКОГО ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА ТА СУМІЖНИХ ТЕРИТОРІЙ

Журавчак Р.О.

Стан вивчення та раритетна складова ентомофауни Рівненського природного заповідника та суміжних територій. – Р.О. Журавчак – Проаналізовано сучасний стан вивчення ентомофауни Рівненського природного заповідника та суміжних територій. Наведено нові відомості про знахідки видів, що охороняються на державному та міжнародному рівнях. Сформовано перелік раритетних видів комах для півночі Рівненської області.

Ключові слова: ентомофауна, комахи, рідкісні види, раритет, Рівненський природний заповідник, Західне Полісся.

Адреса: Рівненський природний заповідник, ур. «Розвилка», м. Сарни, Рівненська обл., 34503, Україна. E-mail: rostikj@ukr.net

The condition of the studying and rare component of entomofauna of Rivnenskyi nature reserve and adjacent territories. – R.O. Zhuravchak – The study of current state of entomofauna of Rivnenskyi nature reserve has been analyzed. New data on the findings of the insect species protected on state and international level are presented. The list of rare species of insects for the north of Rivne region is formed.

Key words: entomofauna, insects, rare species, rarity, Rivnenskyi nature reserve, Western Polissya.

Address: Rivnenskyi nature reserve, natural boundary "Rozvylka", Sarny, Rivne region, 34503, Ukraine. E-mail: rostikj@ukr.net

Вступ

Рівненський природний заповідник, загальною площею 42289 га, складається з 6 лісництв, які розташовані на півночі Рівненської області в межах чотирьох адміністративних районів – Володимирецького (Білоозерське л-во заповідника), Дубровицького (Північне л-во), Рокитнівського (Більське, Грабуньське та Старосільське л-во) та Сарненського (Карасинське л-во). Таке розташування сприяє повно ціннішому вивченню фауни північної частини адміністративного регіону.

Рівненський природний заповідник є осередком природничих досліджень півночі області, саме тому працівниками заповідника постійно накопичується матеріал з фауністики не лише території заповідника та природоохоронних об'єктів нижчих категорій, а й прилеглих територій, які в подальшому можуть бути перспективними до включення в мережу природно-заповідного фонду області. Інформація ж про поширення чи знахідки окремих рідкісних видів є цінною незалежно від природоохоронного статусу місця знахідки. Це особливо актуально для Рівненської області, де зоологічні дослідження, особливо ентомологічного спрямування, практично не проводилися, а існуючі відомості стосуються окремих груп комах

[4, 5, 7, 8, 11, 19, 21, 24, 25]. Також відсутні зведені дані чи переліки рідкісних видів Рівненської області, що є актуальним для повноцінного планування заходів з їх охорони та збереження як на місцевому, так і на державному й міжнародному рівнях.

Наведені відомості є суттєвим доповненням до поширення рідкісних видів і є важливим кроком для створення переліку регіонально-рідкісних видів Рівненської області.

Матеріал та методики

В публікації наведені результати власних спостережень та знахідок комах в період з літа 2006 року по осінь 2011, а також інформація про рідкісні види регіону з публікацій інших авторів. Значна частина спостережень стосується території Рівненського природного заповідника (РПЗ), решта – суміжних територій в межах тих самих адміністративних районів – Володимирецького (В.р.), Дубровицького (Д.р.), Рокитнівського (Р.р.) та Сарненського (С.р.).

Більшість комах спостерігалися живими, частина – знайдена загиблими. Практично всі знахідки підтверджені фотографією або фактичним матеріалом, що зберігається у науковій колекції Рівненського природного заповідника.

При складанні даного переліку перевагу, насамперед, надавали унікальним, рідкісним, обмежено або спорадично поширеним видам комах, видам, які знаходяться на межі, а інколи – за відомою межею свого поширення [9, 23], видам, занесеним до Червоної книги України (ЧКУ) [30], міжнародних червоних книг та списків (Міжнародного союзу охорони природи (IUCN) (перевага надавалася категоріям CR, EN та VU, в окремих випадках – NT), Європейського червоного списку (ЄЧС), Червоної книги метеликів Європи (ЧКМС) [33] та Додатку II Бернської конвенції (БК)) [29], а також, з огляду на прикордонне розташування території дослідження, Червоної книги республіки Білорусь (ЧКБ) [15], та охоронних списків Волинської (Вол.) [1] та Житомирської (Жит.) [28] областей, що важливо для успішного функціонування транскордонної екомережі.

Результати та їх обговорення

Станом на 2011 рік на території Рівненського природного заповідника налічується 962 видів тварин, з яких 626 – комахи. З них 26 видів знаходяться під регламентованою національною або міжнародною охороною, проте для суміжних територій, як і для всієї Рівненської області загалом, такі відомості відсутні. Оскільки стан вивчення фауни безхребетних півночі Рівненської області перебуває на початкових етапах, існуючі відомості стосуються лише окремих груп комах, зокрема рядів Odonata, Mantoptera, Orthoptera, Coleoptera, Mecoptera, Lepidoptera та Hymenoptera, характеристика вивчення яких на території дослідження наводиться нижче.

Ряд Odonata

З досліджуваної території відомо 34 види бабок [6, 19, 22] (окрім 29 видів опублікованих в згаданих працях серед власних знахідок є *Calopteryx splendens* Harris (В.р., Р.р., С.р.), *Calopteryx virgo* L., *Anax imperator* Leach, *Gomphus vulgatissimus* L. (В.р.) та *Libellula depressa* L. (В.р.)). Опираючись на літературні відомості з поширення бабок в Україні [6, 30] та оцінки їх стану на суміжних територіях [1, 15] з наведеної кількості видів 9 відповідають ознакам раритетності:

Calopteryx virgo (L.) – ЧКУ, Вол., Жит. – Грабуньське л-во РПЗ, Р.р., 23.07.08 (♂); пд. окол. с. Борове, Р.р., 19.06.08 (♂); зх. окол. с. Рудка, Володимирецький р-н, 19.06.11 (♂);

Sympetrum paedisca Brauer – ЄЧС, БК, ЧКБ, Вол. – наведений для С.р. [22];

Anax imperator Laech – ЧКУ, ЧКБ, Вол., Жит. – 21.08.2008 часто відмічалися поодинокі особини на болоті Коза Білоозерського л-ва РПЗ (візуальне спостереження Орлова О.О.);

Somatochlora arctica (Zett.) – наводиться для Більського л-ва РПЗ (Р.р) [19, 20]. Друге відоме місцезнаходження виду на території України.

Somatochlora flavomaculata Lind. – наводиться для Більського л-ва РПЗ (Р.р) [19];

Leucorrhinia dubia Lind – наводиться для Більського л-ва РПЗ (Р.р) [19]. Дуже рідкісний вид [6].

Leucorrhinia rubicunda L. – наводиться для Більського л-ва РПЗ (Р.р) [19]. Дуже рідкісний вид [6], сучасних знахідок якого надзвичайно мало.

Orthetrum caerulescens Fabr. – наводиться для Більського л-ва РПЗ (Р.р) [19]. Дуже рідкісний вид [6].

Sympetrum pedemontanum (Allioni) – ЧКУ – наводиться для Більського л-ва РПЗ (Р.р) [19].

Ряд Mantoptera

На досліджуваній території трапляється лише богомол звичайний *Mantis religiosa* (L.). В даному списку наводиться з огляду відсутності згадок виду для області та зважаючи на периферійність території його поширення. Місця знахідок: сх. окол. м. Сарни, 17.08.07 (♂); центральна садиба РПЗ, 3 км на сх. від м. Сарни, 20.08.07. (2 ♀); м. Сарни, 7.08.10, 30.08.10, 13.09.11, 27.09.11 (по одній ♀); с. Катеринівка, С.р., 12.08.11 (♀); м. Дубровиця, 15.08.10 (♀).

Ряд Orthoptera

Для досліджуваної території відомо 33 види прямокрилих, 29 з яких (підряд Caelifera) опубліковано [25], а решта 8 з підряду Ensifera (*Conocephalus discolor* Thunb., *Tettigonia cantans* (Fuessly) (С.р.), *Tettigonia viridissima* (L.) (С.р.), *Metrioptera roeseli* (Hagen.) (Р.р., С.р.), *Metrioptera brachyptera* (L.) (С.р.), *Pholidoptera griseoaptera* (De Geer) (С.р.), *Gryllus campestris* L. (скрізь) та *Gryllotalpa gryllotalpa* (L.) (скрізь)) – власні знахідки та збори Пушкаря Т.І., що зберігаються у наукових фондах Інституту зоології НАН України та у науковій колекції РПЗ [16]. До раритетних варто віднести наступні види:

Conocephalus discolor Thunb. – ЧКБ – заповідне лісове урочище «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни, 13.08.07.

Calliptamus italicus (L.) – сх. окол. м. Сарни, 09.07.07, 17.07.07 та 10.07.08. Одна з найпівнічніших точок знахідки виду в Україні [25].

Chortippus vagans (Evers.) – вказується для В.р. та С.р. (згідно зборів Пушкаря Т.І.). Одна з найпівнічніших точок знахідки виду в Україні [25].

Ще три види прямокрилих потенційні для занесення до переліку раритетних видів регіону, оскільки також знаходяться на північній межі свого поширення (*Sphingonotus caerulans* (L.)) або є тайгово-болотними реліктами (*Tetrix bipunctata* (L.) та *T. undulata* (Sowerby)), проте вони є досить

численними в межах характерних біотопів на досліджуваній території [25] і наразі особливого ставлення не потребують.

Ряд Coleoptera

Стан вивчення твердокрилих Рівненського природного заповідника та прилеглих території є досить нерівномірним – існують опубліковані переліки лише окремих груп та родин жуків – турунів (Carabidae), яких для досліджуваної території наводиться 48 видів [11], стафілінід (Staphylinidae), яких наведено 55 видів [24], довгоносикоподібних жуків (Curculionoidea), яких наведено 149 видів [21], та частково златок (Vuprestidae), яких наведено 5 видів [32]. Проте, завдяки власним дослідженням та окремим повідомленням, інвентарний список заповідника і відомості про твердокрилих досліджуваної території є дещо більшими. З огляду на неповну структурність даних наводимо лише факти знахідок раритетних видів, а характеристику стану вивчення родин наводимо лише для опублікованих матеріалів.

Родина Carabidae

Окрім наведених 48 видів [11] власними дослідженнями виявлено ще 7, з яких лише *Cicindela sylvatica* L. є звичайним та трапляється у відповідних біотопах на всій досліджуваній території, а решта виділені нами в ранг раритетності та наводяться нижче. Загалом відомості про наявність та поширення окремих представників родини (особливо дрібних видів) є неповними, що наразі не дає змоги повноцінно оцінити їх статус. Цікавим, зокрема, є наведення 17 видів, що є новими для території Західного Полісся [11], статус яких також може бути розцінений як раритетний. Потенційним є збільшення переліку жуків-турунів досліджуваної території у 3-4 рази [26].

Cicindela maritima Latr. – відома лише одна знахідка виду для досліджуваної території на березі р. Случ на пд.-сх. околу м. Сарни, 09.06.07.

Cicindela campestris L. – ймовірно звичайний вид у відповідних біотопах, проте раніше в публікаціях для досліджуваного регіону не вказувався. Місця спостереження: заповідне лісове урочище «Поліська діброва», 5 км. пн.-зх. від м. Дубровиця, 6.06.08; Сх. околу с. Озерськ, Др., 10.04.10; ур. Живонець, Північне л-во РПЗ, Др., 14.05.10.

Calosoma inquisitor L. – ЧКБ – заповідне лісове урочище «Поліська діброва», 5 км. пн.-зх. від м. Дубровиця, 6.06.08; лісовий заказник «Висоцький», пн.-сх. околу с. Висоцьк, Др., 03.05.10; заповідне лісове урочище «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни, 23.04.09, 03.05.10, 20.05.11.

Carabus menetriesi (Hummel, 1827) – ЧКУ, ЧКБ – берег оз. Сомине, Карасинське л-во РПЗ, С.р., 10.04.2010.

Carabus violaceus L. – ЧКБ – Білоозерське л-во РПЗ, В.р., 14.06.07.

Carabus coriaceus L. – ЧКБ – 5 км на пн. від с. Поляна, С.р., 12.05.10; заповідне лісове урочище «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни, 3.07.07, 13.07.07, 05.09.07, 18.08.09, 12.09.11.

Родина Staphylinidae

З досліджуваної території відомо 55 видів [24], проте відомості є недостатніми для оцінки частоти трапляння та поширення видів. Наразі з відносною впевненістю можна виділити лише один вид – *Stenus kiesewetteri* Ros. (С.р.), що є новою і, поки що – єдиною відомою знахідкою для України. Детальніші дослідження дозволять збільшити перелік видів фауни стафілінід досліджуваної території у 2-3 рази та скласти повноцінне уявлення про раритетну її складову.

Родина Lucanidae

Серед представників родини на досліджуваній території відмічено два види, з яких *Dorcus parallelipedus* L. є звичайним видом та трапляється скрізь.

Lucanus cervus L. – ЧКУ, ЧКБ, Вол., Жит. – відомий для С.р. [27]. Нові знахідки виду: пн. околу м. Дубровиця, 15.07.07 (♀); с. Осова, Др., 12.06.08 (3♂, 2♀, на дубі – повідомлення В. Ільчука); заповідне лісове урочище «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни, 09.07.08 (♀), 11.07.08 (♀), 25.06.10 (♀), 10.06.11 (♀), 22.06.11 (2♀, ♂), 23.09.11 (♀); м. Сарни, 04.06.08 (♀), 01.06.09 (♀), 14.06.09 (♂); берег оз. Сомине, Карасинське л-во РПЗ, С.р., 12.07.2010 (♂); пд.-зх. околу с. Немовичі, С.р., 16.06.10 (2♂).

Родина Scarabaeidae

Potosia aeruginosa Drury. – Більське л-во РПЗ (Р.р.), 08.06.07.

Potosia lugubris Hbst. – заповідне лісове урочище «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни, 15.08.07; м. Дубровиця, 1.07.09.

Geotrypes vernalis L. – ЧКБ – 3 км на пн. від с. Поляна, С.р., 06.06.10.

Родина Vuprestidae

Для території РПЗ наводиться лише 5 видів [32], однак серед власних знахідок є ще кілька видів, двоє з яких є рідкісними:

Vuprestis novemmaculata L. – околу оз. Сомине, Карасинське л-во РПЗ, С.р., 21.08.07. Друга достовірна знахідка виду на території Західної України за останні 50 років [32].

Vuprestis octoguttata L. – околу оз. Сомине, Карасинське РПЗ, С.р., 14.06.08.

Родина Tenebrionidae

Upis ceramoides L. – с. Більськ, Р.р., 12.06.08; Більське л-во РПЗ, Р.р., 27.04.08, 12.06.08; Північне л-во РПЗ, Др., 14.05.10 (на березах, 14 ос, в т.ч. in copula); Карасинське л-во РПЗ, С.р., 25.05.07, 18.07.10. Відомості про знахідки виду на території України практично відсутні [31].

Родина Cerambycidae

Aromia moschata L. – ЧКУ, Вол., Жит. – відомий для Д.р. та С.р. [27]. Нові знахідки виду: заповідне лісове урочище «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни – 27.06.07, 02.07.07, 9.07.07, 9.07.08, 11.07.08, 26.07.11; ур. Баньки, Карасинське л-во РПЗ, С.р., 8.07.09; досить часто траплявся серед комах, збитих на трасі Київ-Ковель (на проміжку 298-300 км траси) (С.р.): 10.07.07, 17.07.07 (2 ос.), 19.07.07 (2 ос.), 20.07.07, 26.07.07 (2 ос.), 28.07.07, 13.08.07, 18.07.08 (3 ос.), 27.07.08, 29.07.08, 17.07.09 (2 ос.), 22.07.09, 31.07.09, 21.06.10, 18.07.11 (3 ос.), 20.07.11, 29.07.11.

Ergates faber L. – знайдені збитими на трасі Київ-Ковель (298-300 км) (С.р.) 16.07.07, 19.07.07 (2 ос.), 26.07.07, 16.08.07, 27.07.08; Більське л-во РПЗ, Р.р., літо 2007.

Saperda perforata Pall. – окол. оз. Сомино, Карасинське л-во РПЗ, 13.06.08.

Mesosa curculionoides L. – заповідне лісове урочище «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни, 27.04.07.

Надродина Curculionoidea

Для РПЗ та суміжних територій відомо 149 видів надродини: 1 вид роду Nemonychidae, 2 – Anthribidae, 4 – Rhynchitidae, 2 – Attelabidae, 22 – Apionidae, 1 – Nanophyidae, 1 – Dryophthoridae, 2 – Erihniidae, 106 – Curculionidae та 8 видів роду Scolytidae [21]. Серед них 8 видів вперше наводяться для Західної України і є потенційними для включення в перелік раритетних видів регіону. Особливу увагу автор акцентує на двох видах, знахідки яких є особливо цінними:

Dryophthorus corticalis (Paykull) – наведений для Більського л-ва РПЗ, Р.р. [17, 21].

Lixus linearis Olivier – наведений для заповідного лісового урочища «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни [21]. Єдина знахідка виду для Правобережної України.

Ряд Mecoptera

Boreus westwoodi Hagen – ЧКУ – Більське л-во РПЗ, Р.р., 13.02.07 (in copula); 5 км на пн.-зх. від м. Сарни, 10.01.10.

Ряд Lepidoptera

На сьогоднішній день фауна лускокрилих РПЗ та прилеглих території є однією з найбільш вивчених – тут відмічено понад 595 видів цього ряду [5]. Спеціалізовані дослідження на території заповідника проводили Герасимов Р.П. (Українське ентомологічне товариство), Геряк Ю.М. (Державний природознавчий музей НАНУ), Канарський Ю.В. (Інститут екології НАНУ) та Плющ І.Г. (Інститут зоології НАНУ). Однак, не зважаючи на значну інтенсивність досліджень, їх географія переважно обмежувалась масивом Сира Погоня (Грабунське та Більське л-ва РПЗ, Р.р.), а переліки виявлених видів лепідоптерофауни не публікувалися. Існує лише інвентарний перелік

метеликів РПЗ, побудований на основі власних спостережень та наукових звітів згаданих дослідників [18], проте в ньому відсутні види, виявлені за межами території заповідника. Це зайвий раз вказує на необхідність публікації фауністичного зведення лускокрилих регіону. В даному повідомленні відібрано лише раритетну складову, для виділення якої керувались відомими публікаціями про охоронний статус та поширення лускокрилих в Україні [12, 13, 29, 30, 33].

Родина Papilionidae

Papilio machaon L. – ЧКУ, Вол., Жит. – заповідне лісове урочище «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни: 28.04.07, 6.08.07, 27.04.09; Карасинське л-во РПЗ (С.р.): 25.07.06 (до 10 ос. за годину спостереження), 4.07.07, 23.04.07, 26.06.07, 20.08.07, 13.07.11; Білоозерське л-во РПЗ (В.р.): 21.07.07, 7.08.07, 14.05.09, 23.07.09, 15.07.11 (одночасно до 6 ос. на пд. березі оз. Біле); Більське л-во РПЗ (Р.р.), 14.07.11; Грабунське л-во РПЗ (Р.р.): 23.03.08.07 (2 ос.), 12.07.10; м. Сарни: 19.05.07, 03.05.09, 2.07.11; орнітологічний заказник «Вовча гора», 5 км. пд. м. Сарни, 16.07.09; пд.-сх. окол. с. Колки, Д. р., 13.05.10; с. Собіщиці, В. р., 15.07.11. Вид також досить часто траплявся серед комах, збитих на трасі Київ-Ковель (на проміжку 298-300 км траси, 5 км на сх. від м. Сарни): 3.07.07 (2 ос.), 10.07.07 (2 ос.), 13.07.07 (♀), 16.07.07, 17.07.07, 20.07.07, 06.08.08, 27.07.08, 15.07.09 (2 ос.), 17.07.09, 31.07.09, 18.07.11 (4 ос.), 26.07.11.

Parnassius mnemosyne (L.) – ЧКМЄ (NT), ЧКУ, ЧКБ, Жит. – реєструвався у 2007 році з 4.05 по 4.06 в заповідному лісовому урочищі «Розвилка» (3 км на сх. м. Сарни), 4.06 знайдена ♀ з сфрагісом, 16.05.2007 тут на лісовій галявині протягом години було відмічено 6 особин.

Родина Pieridae

Colias palaeno (L.) – ЧКУ, ЧКБ, Вол. – Білоозерське л-во РПЗ, В.р., 25.06.09. Відомий для Більського л-ва РПЗ, Р.р. [3, 4, 10]. ;

Родина Lycaenidae

Lycaena dispar (Haw.) – IUCN (NT), ЄЧС, БК, Вол. – заповідне лісове урочище «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни, 23.08.07 (♀). Відомий для Більського л-ва РПЗ, Р.р. [4].

Scolitantides orion (Pall.) – ЧКМЄ (NT) – заповідне лісове урочище «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни, 11.07.07 (♀), 19.07.07.

Maculinea arion (L.) – IUCN (NT), ЧКМЄ (EN), ЄЧС, БК, Вол. – одна особина 27.07.08 знайдена збитою на трасі Київ-Ковель (5 км на сх. від м. Сарни).

Родина Nymphalidae

Lopinga achine (Scopoli) – ЧКМЄ (VU), ЧКБ – заповідне лісове урочище «Поліська діброва», 5 км. пн.-зх. від м. Дубровиця, 6.06.08 (2 ос.).

Coenonympha tullia (Müll.) – ЧКМЄ (VU) – Білозерське л-во РПЗ, В.р., 30.05.07 (♂); Карасинське л-во РПЗ, С.р., 16.06.08.

Coenonympha oedippus (Fabr.) – МСОП (NT), ЧКМЄ (EN), ЄЧС, БК, ЧКБ, Вол. – Карасинське л-во РПЗ, С.р., 04.07.07 (♀); Північне л-во РПЗ, Д.р., 16.07.08. Відомий для Більського л-ва РПЗ, Р.р. [4].

Hipparchia statilinus (Hufn.) – ЧКМЄ (VT), ЧКУ, Вол. – збитий на трасі Київ-Ковель (5 км на сх. від м. Сарни), 13.08.07 (♂). Західна межа поширення виду.

Oeneis jutta (Hübner) – ЧКБ – наведений для Більського л-ва РПЗ, Р.р. [2, 4, 10].

Limenitis populi (L.) – ЧКМЄ (NT), ЧКУ, Вол. – заповідне лісове урочище «Поліська діброва», 5 км. пн.-зх. від м. Дубровиця, 6.06.08 (♂).

Apatura iris (L.) – ЧКУ, Вол., Жит. – берег оз. Сомине, Карасинське л-во РПЗ, С.р., 26.06.07; заповідне лісове урочище «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни, 21.06.10.

Neptis rivularis (Scopoli) – близько 10 особин 20.06.08 спостерігались на заростях таволги верболистої (*Spiraea salicifolia* L.) на території контори Білянського л-ва у с. Біле, В.р.

Argynnis laodice (Pallas) – ЧКМЄ (NT) – берег оз. Сомине, Карасинське л-во РПЗ, С.р., 20.08.07, 22.08.07; 5 км на сх. від м. Сарни, 27.06.08.

Родина Endromidae

Endromis versicolora (L.) – ЧКУ, Вол., Жит. – заповідне лісове урочище «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни, початок червня 2008 (знайдена мертвою); берег оз. Сомине, Карасинське л-во РПЗ, С.р., 10.04.10.

Родина Arctiidae

Callimorpha dominula (L.) – ЧКУ, Вол., Жит. – Білозерське л-во РПЗ, В.р., 13.06.07, 24.06.09; заповідне лісове урочище «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни, 21.06.10 (2 ос.).

Pericallia matronula (L.) – ЧКУ, ЧКБ, Вол. – заповідне лісове урочище «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни, 08.06.07 (♂), 10.06.07; Білозерське л-во РПЗ, В.р., 23.06.06, 14.06.07. Відомий для Більського л-ва РПЗ, Р.р. [4].

Родина Noctuidae

Catocala fraxini (L.) – ЧКУ, Вол., Жит. – заповідне лісове урочище «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни, 28.09.06, 09.09.10, 04.09.11; Карасинське л-во РПЗ, С.р., 20.08.07.

Syngrapha microgamma (Hubner) – наведений для Більського л-ва РПЗ, Р.р. [3]. Єдина сучасна достовірна знахідка на території України.

Trichoplusia ni (Hübner) – заповідне лісове урочище «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни, 22.07.07. Найзахідніша точка реєстрації виду в Україні [12].

Eucarta virgo (Treitschke) – заповідне лісове урочище «Розвилка», 3 км на сх. м. Сарни, 22.07.07.

Ряд Hymenoptera

Фауна перетинчастокрилих на півночі Рівненщини практично не досліджувалась. Частково вивчалися лише їдці-іхневмоніди (Ichneumonidae) [8, 17] та джмелі (Apidae: Bombus) [14], проте відомості про їх видовий склад та поширення є фрагментарними. З ідентифікованих видів двоє є раритетними.

Anoplius samariensis (Pall.) – ЧКУ – збитий на трасі Київ-Ковель (5 км на сх. від м. Сарни), 20.07.07, 22.07.07. Єдина сучасна знахідка на території Західної України.

Bombus schrenki Moraw. – ЧКБ – наведений для С.р. [14]. відмічений 5 км на сх. від м. Сарни, 20.07.07 (2 ос.), 28.07.07 (2 ос.), 26.08.07 (3 ос.), 05.09.07, 11.07.08.

Висновки

Аналізуючи стан вивчення ентомофауни Рівненського природного заповідника та суміжних територій, видно які групи потребують додаткового вивчення або не вивчалися взагалі, і які є перспективними для подальших досліджень, що дасть змогу суттєво доповнити фауністичний список комах регіону та відомості про їхнє поширення загалом.

На основі літературних відомостей та власних спостережень вдалося скласти перелік раритетних комах, до якого внесено 58 видів. Серед них 26 видів перебувають під регламентованою державною чи міжнародною охороною, а 32 потребують її на місцевому рівні. Наведена інформація є суттєвим доповненням до поширення рідкісних видів в Україні та буде корисною для створення регіонального червоного списку.

Щира подяка за допомогу у визначенні видів, консультацію та корисні поради Замолоці А.М., Коноваловій І.Б., Пушкарю Т.І., Різуни В.Б., Яницькому Т.П.

1. Берест З.Л. Уточнення і доповнення до списків комах, які охороняються у Волинській області України / Берест З.Л., Плющ І.Г., Шешурак П.М., Титар В.М., Зінченко О.П., Сухомлин К.Б., Васильєва Ю.С. // Заповідна справа в Україні. – 2006. – Т. 12, Вип. 1. – С. 66-73.

2. Герасимов Р.П. Вторая находка *Oeneis jutta* (Lepidoptera, Noctuidae) на территории Украины / Герасимов Р.П., Плющ И.Г. // Вестник зоологии. – 2005. – Т. 39, № 4. – С. 28.

3. Геряк Ю.М. Совка *Syngrapha microgamma* (Hubner, [1823]) (Lepidoptera, Noctuidae) – нова знахідка виду в Україні /

- Геряк Ю.М. // Наукові основи збереження біорізноманіття. Матеріали 8-ої наук. конференції молодих учених. – Львів, 2007. – С. 83-85.
4. Геряк Ю.М. До фауни більших лускокрилих (Macrolepidoptera) Рівненського природного заповідника / Геряк Ю.М., Канарський Ю.В. // Молодь і поступ біології. Тези доповідей III міжнар. конф. студентів і аспірантів. – Львів, 2007. – С. 270-271.
  5. Геряк Ю.М. До вивчення фауни лускокрилих (Insecta, Lepidoptera) Рівненського природного заповідника / Геряк Ю.М., Журавчак Р.О., Канарський Ю.В. // Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій. Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції присвяченої 10-річчю Рівненського природного заповідника. – Рівне, ВАТ «Рівненська друкарня», 2009. – С. 369-373.
  6. Горб С.Н. Стрекозы (Odonata) Украины: фаунистический обзор / Горб С.Н., Павлюк Р.С., Спурис З.Д. // Вестник зоологии. – 2000. – Отд. вып. № 15. – 155 с.
  7. Журавчак Р.О. Раритетна фауна як індикатор стану природних ресурсів Рівненського природного заповідника та прилеглих територій / Журавчак Р.О. // Проблеми Західного Полісся. Науковий вісник Надслучанського інституту. – Березне: НСІ, 2007. – Вип. 1. – С. 127-130.
  8. Журавчак Р.О. Зоологічні дослідження у Рівненському природному заповіднику // Матеріали наук.-практ. конференції, присвяченої 175-річчю заснування кафедри зоології. – К.: Фітосоціоцентр, 2009. – С. 167-170.
  9. Загороднюк І. Раритетна фауна та критерії раритетності видів / Загороднюк І. // Раритетна теріофауна та її охорона (Серія: Праці теріологічної школи. Випуск 9). – Луганськ, 2008. – С. 7-20.
  10. Канарський Ю. В. Оселище рідкісного виду метелика *Oeneis jutta* (Huebner, 1987): фітоценологічна характеристика біотопу й екологічні особливості виду / Канарський Ю.В., Воронцов Д.П., Геряк Ю.М. // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Біологічна. – 2008. – Вип. 24. – С. 65-70.
  11. Кириченко М.Б. Жуки-стрибуни і туруни (Coleoptera: Cicindelidae, Carabidae) Рівненського природного заповідника та його околиць / Кириченко М.Б. // Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій. Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції присвяченої 10-річчю Рівненського природного заповідника. – Рівне, ВАТ «Рівненська друкарня», 2009. – С. 445-448.
  12. Ключко З. Совки України / З. Ключко. – К.: Видавництво Раєвського, 2006. – 248 с.
  13. Ключко З.Ф. Аннотированный каталог совок (Lepidoptera, Noctuidae) фауны Украины / Ключко З.Ф., Плющ И.Г., Шешурак П.Н. – К.: ИЗ НАН Украины, 2001. – 884 с.
  14. Коновалова І.Б. Джмелі (Hymenoptera: Apidae: *Bombus*) Західного Полісся / Коновалова І.Б. // Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій. Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції присвяченої 10-річчю Рівненського природного заповідника. – Рівне, ВАТ «Рівненська друкарня», 2009. – С. 456-460.
  15. Красная книга Республики Беларусь. Животные / гл. ред. Пашков Г.П. [и др.]. – Минск: БелЭн, 2006. – 320 с.
  16. Літопис природи Рівненського природного заповідника. – Сарни, 2008. – Т. 8. – 236 с.
  17. Літопис природи Рівненського природного заповідника. – Сарни, 2009. – Т. 9. – 209 с.
  18. Літопис природи Рівненського природного заповідника. – Сарни, 2010. – Т. 10. – 216 с.
  19. Мартынов А.В. Фауна стрекоз (Insecta: Odonata) Ровенского природного заповедника / Мартынов А.В. // Фундаментальні та прикладні дослідження в біології: Матеріали I міжнар. наук. конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. – Донецьк, Вебер, 2009. – С. 210-211.
  20. Мартынов А.В. Новые интересные находки стрекоз (Odonata) в Украине / Мартынов А.В., Мартынов В.В. // Вестник зоологии. – 2009. – Т. 43, № 2. – С. 150.
  21. Назаренко В.Ю. Довгоносикоподібні жуки (Coleoptera, Curculionidae) Рівненського природного заповідника та прилеглих територій / Назаренко В.Ю. // Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій. Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції присвяченої 10-річчю Рівненського природного заповідника. – Рівне, ВАТ «Рівненська друкарня», 2009. – С. 497-505.
  22. Павлюк Р.С. Стрекозы западных областей Украины / Павлюк Р.С. // Latv. Entomol. – 1990. – 33. – S. 37-80.
  23. Парнікоза І. Рекомендації до укладання регіональних червоних списків / Парнікоза І., Загороднюк І., Дулицький А., Годлевська О. // Раритетна теріофауна та її охорона (Серія: Праці теріологічної школи. Випуск 9). – Луганськ, 2008. – С. 49-52.
  24. Петренко А.А. Коротконоздрілі жуки (Coleoptera, Staphylinidae) Рівненського природного заповідника / Петренко А.А., Журавчак Р.О. // Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій. Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції присвяченої 10-річчю Рівненського природного заповідника. – Рівне, ВАТ «Рівненська друкарня», 2009. – С. 517-525.
  25. Пушкар Т.І. Фауна і екологія коротковусих прямокрилих (Orthoptera, Caelifera) Рівненського природного заповідника / Пушкар Т.І. // Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій. Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції присвяченої 10-річчю Рівненського природного заповідника. – Рівне, ВАТ «Рівненська друкарня», 2009. – С. 525-535.
  26. Різун В.Б. До фауни жуків-турунів (Coleoptera, Carabidae) Українського Полісся / Різун В.Б. // Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій. Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції присвяченої 10-річчю Рівненського природного заповідника. – Рівне, ВАТ «Рівненська друкарня», 2009. – С. 535-543.
  27. Різун В.Б. Рідкісні і зникаючі види комах України в ентомологічних колекціях Державного природознавчого музею / Різун В.Б., Коновалова І.Б., Яницький Т.П. – Львів, 2000. – 71 с.
  28. Стадниченко А.П. Рідкісні і зникаючі види тварин Житомирщини / Стадниченко А.П., Вискушенко А.П., Мельниченко Р.К., Янович Л.М., Киричук Г.С., Гирич В.К., Іваненко Л.Д., Вискушенко Д.А., Весельський М.Ф., Гарбар О.В. // Роль природно-заповідних територій у підтриманні біорізноманіття. Матеріали наук. конференції присвяченої 80-річчю Канівського природного заповідника. – Канів, 2003. – С. 282-283.
  29. Фауна України: охоронні категорії / [О. Годлевська, І. Парнікоза, В. Різун, Г. Фесенко, Ю. Куцоконь, І. Загороднюк, М. Шевченко, Д. Іноземцева]; ред. О. Годлевська, Г. Фесенко. – Видання друге. – Київ, 2010. – 80 с.
  30. Червона книга України. Тваринний світ. / за ред. І.А. Кімова. – К.: «Глобалконсалтинг», 2009. – 624 с.
  31. Черней Л.С. Жуки-чернотелки (Coleoptera, Tenebrionidae) / Черней Л.С. – К.: Наукова думка, 2005. – 432 с. – (Фауна України. Жесткокрылые; Т. 19, Вып. 10).
  32. Яницький Т.П. Дослідження жуків-златок (Coleoptera, Vuprestidae) на території природно-заповідного фонду заходу України / Яницький Т.П. // Природно-заповідний фонд України – минуле, сьогодення, майбутнє. Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції присвяченої 20-річчю природного заповідника «Медобори». – Тернопіль, «Підручники та посібники», 2010. – С. 799-803.
  33. European Red List of Butterflies. – Luxembourg: Publications Office of Europe Union, 2010. – 58 p.

Отримано: 26 квітня 2011 р.

Прийнято до друку: 12 листопада 2011 р.